

Briselē, 6.11.2017.
COM(2017) 642 final

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Programmas LIFE vidusposma novērtējuma papildinājums

{SWD(2017) 355 final} - {SWD(2017) 356 final}

1. Ievads

Programma *LIFE* 2014.–2020. gadam ir ES instruments vides un klimata pasākumu finansēšanai. Programmas vispārīgais mērķis ir palīdzēt īstenot un izstrādāt ES politiku un tiesību aktus vides un klimata jomā, līdzfinansējot projektus, kuriem ir Eiropas mēroga pievienotā vērtība.

Saskaņā ar vispārējiem norādījumiem par labāka regulējuma pamatnostādņem¹ šajā vidusposma novērtējumā tiek aplūkots programmas *LIFE* būtiskums un tās piesums Eiropas Savienībai. Novērtējumā aplūkots tas, vai programma joprojām ir būtiska to problēmu risināšanai, kuru dēļ tā tika izveidota, un vai tā vienlaikus sniedz pievienoto vērtību tam, ko dalībvalstis būtu varējušas sasniegt individuāli. Novērtējumā izvērtēts arī tas, vai programma *LIFE* to nodrošina efektīvā un iedarbīgā veidā un vai tās noteikumi ir saskanīgi ar citām programmām.

Šajā ziņojumā ir apkopoti novērtējuma galvenie konstatējumi, izdarīti secinājumi un sniegti ieteikumi turpmākai rīcībai. Tam ir pievienots Komisijas dienestu darba dokuments, kurā sīkāk izklāstīts novērtējumā konstatētais.

2. Pamatinformācija

Programma *LIFE* tika aizsākta 1992. gadā, un 25 gadu pastāvēšanas laikā tai ir veikti vairāki novērtējumi. Pašreizējā programma (laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam) ir šo novērtējumu rezultāts, un tajā ir ņemti vērā iepriekšējo programmu īstenošanas gaitā gūtie secinājumi.

Ar šobrīd spēkā esošo programmas *LIFE* Regulu (ES) Nr. 1293/2013 tika izveidots ES finanšu instruments vides, dabas saglabāšanas un klimata pasākumu projektu atbalstam visā ES.

Programmai ir šādi vispārējie mērķi:

- 1) veicināt virzību uz resursu izmantošanas ziņā efektīvu un pret klimata pārmaiņām noturīgu mazoglekļa ekonomiku, uzlabot vides kvalitāti, kā arī apturēt bioloģiskās daudzveidības izzušanu;
- 2) uzlabot ES vides un klimata politikas un tiesību aktu izstrādi, īstenošanu un izpildi, rosināt un veicināt vides un klimata mērķu iekļaušanu un integrēšanu citos Savienības politikas virzienos un praksē;
- 3) atbalstīt labāku vides un klimata pārvaldību visos līmeņos, tostarp pilnvērtīgāk iesaistot pilsonisko sabiedrību, NVO un vietējos dalībniekus;
- 4) atbalstīt 7. vides rīcības programmas īstenošanu.

Pašreizējās programmas *LIFE* budžets ir EUR 3,4 miljardi.

Ņemot vērā programmas *LIFE* mērogu, tās uzdevums ir nevis atrisināt vides un klimata problēmas, bet gan veicināt izmaiņu paātrināšanu.

¹ SWD(2015) 111 final, Komisijas dienestu darba dokuments “Labāka regulējuma pamatnostādnes”.

3. Metodika

Šajā vidusposma novērtējumā ir aplūkoti programmas pirmie divi gadi (2014–2015), un novērtējums ir lielā mērā balstīts uz neatkarīga konsultanta veiktu ārējo pētījumu (prasība veikt šādu pētījumu ir paredzēta programmas *LIFE* regulā). Pētījums tika veikts laikposmā no 2016. gada marta līdz 2017. gada janvārim. Pētījuma ietvaros tika izskatīts plašs dokumentu klāsts, kā arī analizēti dati un rādītāji no projektu datubāzēm, kas izveidotas tieši programmas *LIFE* priekšlikumu un projektu pārvaldībai.

Tika aptaujātas arī galvenās ieinteresēto personu grupas², noturot piecas papildu aptaujas un vairāk nekā 120 intervijas, kā arī vienu sabiedrisko apspriešanu.

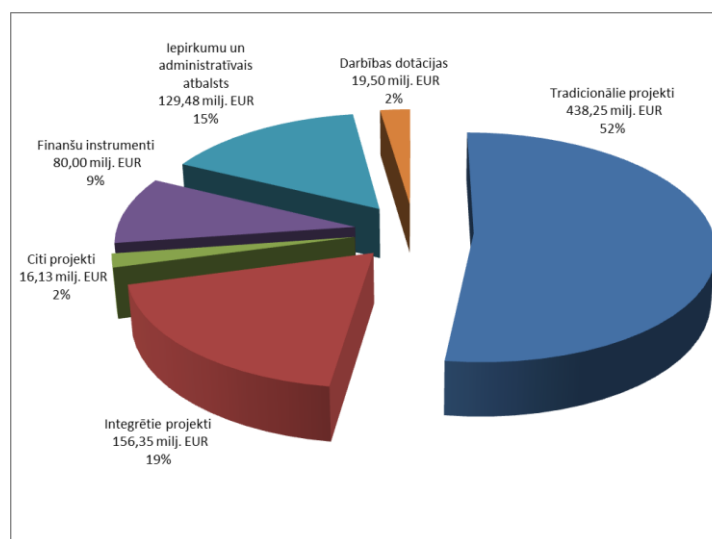
Vidusposma novērtējumā ir analizētas programmas *LIFE* jaunās iezīmes, apskatot, kā pret tām attiecas programmā ieinteresētās personas, kā arī sākotnējie rezultāti ir salīdzināti ar sākotnēji gaidīto.

4. Īstenošana — pašreizējais stāvoklis

Kā redzams zemāk sniegtajā diagrammā, pasākumi, kuriem atvēlēta lielākā daļa budžeta līdzekļu, ir tradicionālie un integrētie projekti, kam seko iepirkumu un administratīvais atbalsts un finanšu instrumenti.

Budžeta izlietojums atbilst programmas regulā noteiktajiem griestiem, proti, prasībai, ka 81 % no budžeta līdzekļiem ir jānovirza ar rīcības dotācijām atbalstītiem projektiem un atbilstošos gadījumos — finanšu instrumentu operācijām.

1. attēls. Programma *LIFE*, 2014.–2015. g., līdzekļu sadalījums

a) Dotācijas

Pieprasījums pēc finansējuma tradicionālo projektu īstenošanai ir ļoti augsts. Vidējā attiecība starp iesniegtajiem priekšlikumiem un apstiprinātajiem projektiem ir 9 pret 1 un svārstās no

² Projektu atbalsta saņēmēji, uzraudzības grupas eksperti, projektu iesniedzēji, kuru pieteikumi tika noraidīti, valstu kontaktpunkti, valstu koordinācijas punkti, Komisija, Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūra (*EASME*) un EIB amatpersonas.

12 pret 1 prioritārajā jomā vides pārvaldība un informācija līdz 5 pret 1 klimata pārmaiņu mazināšanas jomā.

Dotācijas tiek piešķirtas visdažādākā veida organizācijām — sākot no lieliem un maziem uzņēmumiem (44 % no kopējā skaita, no kuriem 33 % ir MVU) līdz privātām nekomerciālām organizācijām (24 %) un publiskā sektora struktūrām (32 %).

Līdz ar pašreizējo programmu pirmo reizi ir iekļauti integrētie projekti³. Jau no paša sākuma ar integrētiem projektiem saistītais pieprasījums pārsniedza visus pieejamos resursus visos apstiprināšanas procesa posmos. No iesniegtajiem 66 koncepciju aprakstiem 2014. un 2015. gadā finansējums tika piešķirts 15 projektiem.

Integrēto projektu priekšlikumi 2014. un 2015. gadam, kas tika iesniegti līdzfinansējuma saņemšanai no programmas *LIFE* un citām programmām kopā veidoja pieprasījumu EUR 283 miljonu apmērā. Šim līdzfinansējumam būtu jāveicina kopā aptuveni EUR 3,6 miljardu izmantošana koordinētā veidā.

Lai atbalstītu darbības, kas palīdz dalībvalstīm vairot to spējas sekmīgāk iesaistīties programmā *LIFE*, tika īstenoti četrpadsmit spēju veidošanas projekti. Priekšlikumus iesniedza visas dalībvalstis, kuras ir tiesīgas saņemt šādu atbalstu, izņemot vienu.

Dotāciju pārvaldībā ieviestie jaunumi:

- Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūrai (*EASME*) 2014. gadā tika uzticēta darbības un tradicionālo dotāciju pārvaldība, spēju veidošanas projektu vadība abu apakšprogrammu ietvaros un integrēto un tehniskās palīdzības projektu vadība klimata pasākumu apakšprogrammā;
- lai pārraudzītu projektu rezultātus un ietekmi, programmas *LIFE* daudzgadu darba programmā 2014.–2017. gadam tika iekļauti kvantitatīvi un kvalitatīvi rādītāji. Šo rādītāju vērtības tiek apkopotas projektu līmenī, un tad tās izmanto, lai apstiprināšanas posmā aprēķinātu projekta gaidāmo vides un klimata ietekmi un pārraudzītu un izvērtētu darbības rezultātus projekta īstenošanas gaitā. Tie tiek arī apkopoti, lai novērtētu programmas darbību.

b) Finanšu instrumenti

Lai izmēģinātu inovatīvas pieejas, pašreizējā programmā tika izmēģināti divi finanšu pilotinstrumenti: Dabas kapitāla finansēšanas mehānisms (*NCFE*) un Privātais finansējums energoefektivitātei (*PF4EE*).

PF4EE atbalsta investīcijas, kas paredzētas dalībvalstu energoefektivitātes rīcības plānu īstenošanai, un izmanto finanšu starpniekus.

Līdz šim⁴ ar *PF4EE* palīdzību ar vietējām starpniekbankām ir parakstīti seši līgumi. Sākotnēji tika plānots, ka energoefektivitātes projektos *PF4EE* investēs pavisam EUR 540 miljonus. Taču, ņemot vērā šos rezultātus un citus sagatavošanas posmā esošos līgumus, kuri pašlaik tiek pārbaudīti, Eiropas Investīciju banka (EIB) patlaban prognozē, ka šo investīciju apmērs sasniegs EUR 1 miljardu (EUR 430 miljoni no EIB un EUR 570 miljoni no finanšu

³ Tie ir projekti, ar kuriem plašā teritoriālā mērogā īsteno vides vai klimata stratēģijas, kas noteiktas Savienības tiesību aktos.

⁴ 2017. gada janvāris.

starpniekiem). Tādējādi gaidāms, ka programmas *LIFE* sākotnējā EUR 80 miljonu lielā finansējuma efektivitātes koeficients būs 12,5.

NCFE ir izstrādāts, lai pierādītu, ka dabas kapitāla projekti var radīt ieņēmumus vai mazināt izmaksas. Mehānisma mērķis ir izveidot reproducējamu un rentablu darbību sistēmu, kas kalpos par koncepcijas pierādījumiem un demonstrēs potenciālajiem investoriem šo darbību lietderību, tieši pievēršoties bioloģiskās daudzveidības un pielāgošanās klimata pārmaiņām mērķiem.

Kopš abu instrumentu darbības uzsākšanas 2015. gada februārī EIB ir pārbaudījusi lielu skaitu potenciālo darbību. Pirmā darbība tika apstiprināta 2017. gada aprīlī, un gaidāms, ka atlikušajos 2017. gada mēnešos tiks apstiprinātas vēl divas vai trīs darbības.

Dažas rūpīgi pārbaudītas iespējamās darbības netika īstenotas, jo tām nebija ekonomiskā pamatojuma. Tas apstiprina *ex-ante* novērtējumā apzinātās problēmas.

Lai palielinātu finansēto darbību skaitu, tiek plašāk izmantots *NCFE* tehniskās palīdzības mehānisms, kā arī veiktas daudz mērķtiecīgākas atpazīstamības veicināšanas un cita veida atbalsta darbības.

5. Novērtējums

Šajā iedaļā ir izklāstīts novērtējuma kopsavilkums. Sīkāka informācija ir pieejama saistītajā Komisijas dienestu darba dokumentā⁵.

a) Rezultatīvitate

Tik agrīnā programmas īstenošanas posmā rezultāti vēl nav pieejami. Tomēr ir pierādījumi, ka šobrīd īstenoto projektu un darbību gaidītie rezultāti palīdz virzīties uz visu programmas mērķu sasniegšanu.

Saskaņā ar ārējā pētījuma rezultātiem gaidāms, ka šobrīd īstenotie projekti dos savu ieguldījumu rezultatīvitātē vairākos veidos, tostarp, tie:

- uzlabos dzīvotņu, sugu un *Natura 2000* teritoriju aizsardzības stāvokli;
- mazinās ķīmisko vielu kaitīgo ietekmi uz veselību un vidi aptuveni 1,6 miljoniem cilvēku piecos gados;
- samazinās energopatēriņu (par aptuveni 600 000 MWh gadā), izmantojot paraugprakses risinājumus, un
- kāpinās enerģijas ražošanu no atjaunojamajiem energoresursiem (aptuveni 500 000 MWh gadā no dažādiem avotiem).

No 2014. un 2015. gadā iesākto projektu sākotnējās analīzes rezultātiem var secināt, ka tie jau tagad ir sasnieguši 70 % no mērķrādītājiem, kas bija jāsasniedz 2017. gadā, kā norādīts pirmajā daudzgadu darba programmā. Šie gaidītie rezultāti sniedz pārliecību, ka programma *LIFE* 2014.–2020. gadam spēs dot ievērojamu ieguldījumu programmas vispārējo mērķu sasniegšanā.

Pirmie novērtējumā izdarītie konstatējumi, kā arī dažas liecības no iepriekšējās programmas *LIFE+* apstiprina, ka pašreizējā programma *LIFE* labi pilda savu uzdevumu. Tā

⁵ SWD(2017)XXX.

ir katalizators finansējuma saņemšanai, paraugprakses apmaiņai un atbalsta sniegšanai pasākumiem, lai paātrinātu izmaiņas un tās uzlabotu.

Programma atbalsta stratēģiju “Eiropa 2020”, finansējot projektus, ar kuriem iecerēts palielināt resursu izmantošanas efektivitāti un ilgtspējīgu izaugsmi, kā arī veicināt inovāciju. Šajā programmā tiek finansēti arī projekti, ar kuriem iecerēts veicināt nodarbinātību, kas ir svarīgs papildu ieguvums papildus programmas *LIFE* primārajiem mērķiem.

Gaidāms, ka daži no jaunākajiem politikas pasākumiem, kuru sagatavošanas darbs tika finansēts no programmas *LIFE*, proti, 2015. gadā pieņemtā aprites ekonomikas pakete, 2014. gadā pieņemtais klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam līdz 2030. gadam, 2016. gadā ratificētā Parīzes nolīguma īstenošana un ES pielāgošanās stratēģija, dos ieguldījumu Eiropas ekonomikas nākotnes veidošanā nākamajās desmitgadēs.

Programmas galvenie elementi pozitīvi ietekmē mērķu sasniegšanu, un tie īsumā ir šādi:

- programma ir elastīga un spēj ātri reaģēt uz jaunām vajadzībām un prioritātēm;
- tai ir plašs ieinteresēto personu loks, kuras novērtē programmu tās pasākumu būtiskuma un kvalitātes dēļ, ar kuriem tiek konkrēti risinātas vietējās vajadzības, un
- viss pasākumu kopums ir īpaši efektīvs. Tā ir pasākumu kombinācija, kuras pamatā ir 25 gadu ilgā darbībā gūtā pieredze, piemēram, tradicionālos projektos ko papildina tādas jaunas darbības kā integrētie, spēju veidošanas un tehniskās palīdzības projekti un finanšu instrumenti, ar kuru palīdzību tiek mēģināts palielināt programmas efektivitāti.

Mērķu sasniegšanu apgrūtina šādi divi apstākļi:

- nepieciešamība pieejamo finanšu resursu robežās pievērsties lielam skaitam prioritāšu un tādiem būtiskiem jauniem izaicinājumiem kā aprites ekonomika, klimata un enerģētikas politikas satvara laikposmam līdz 2030. gadam mērķrādītāju sasniegšana), kam nepieciešamas ievērojamas inovācijas, Parīzes nolīguma īstenošana, ES pielāgošanās stratēģijas iespējama pārskatīšana, nepieciešamība īstenot Putnu direktīvu un Dzīvotņu direktīvu⁶, programmas 2030. gadam īstenošana un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšana⁷; tas nozīmē, ka ar atbilstošiem projektiem var neizdoties aptvert visus mērķus un prioritārās jomas, un
- nepieciešamība pārvarēt šķēršļus — piemēram, nepietiekami saņēmēju finanšu resursi un/vai spējas/cilvēkresursi, lai plānotu investīcijas, kas ierobežo iespējas reproducēt projektu rezultātus un nodot tos tālāk — ieviešot individualizētus vai *ad hoc* palīgpasākumus.

b) Lietderība

Ārējā pētījuma veikšanas laikā tika ņemti vērā dažu 2014. gadā izsludināto uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus procesā atlasīto projektu rezultāti un aprēķināts, ka šo projektu sabiedriskā labuma piensums būtu EUR 1,7 miljardi. Tas četras reizes pārsniedz programmas *LIFE* kopējo budžetu 2014. gadam.

⁶ Nesen pabeigtajā Putnu direktīvas un Dzīvotņu direktīvas novērtēšanā (atbilstības pārbaudē) iegūtie pierādījumi apstiprināja, ka direktīvas ir ļoti būtiskas un ka programmai *LIFE* ir stratēģiska nozīme, nodrošinot atbalstu šo direktīvu īstenošanai. Tāpat šie pierādījumi apstiprināja, ka ir ievērojami jāuzlabo abu direktīvu īstenošana.

⁷ COM(2016) 739 final.

Attiecībā uz programmas *LIFE* pārvaldību ārējā pētījumā tika secināts, ka šīs programmas pārvaldība izmaksā mazāk nekā citu ES finansētu programmu pārvaldība. Šeit ir ņemti vērā Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūrai (*EASME*) piešķirtie finanšu resursi kā procentuāla daļa no līdzekļiem, kas piesaistīti ar dažādām programmām.

Sākotnēji tika prognozēts, ka pārvaldības nodošana Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūrai (ārpalpojuma izmantošana) laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam ļautu ietaupīt EUR 8,2 miljonus salīdzinājumā ar scenāriju, kurā par dotāciju pārvaldību atbildīga joprojām būtu Komisija. Jaunākie dati par Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūras faktiskajām izmaksām programmas pirmajos trīs īstenošanas gados liecina, ka minētajam ietaupījumam vajadzētu būt vēl nedaudz lielākam.

Visas programmā *LIFE* ieinteresētās personas raksturo Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūras (*EASME*) darbu kā vērtīgu.

Ārējā pētījumā tika secināts, ka ir jāvienkāršo programmas *LIFE* dotāciju procedūras. Tajā tika ierosināti daži pasākumi, lai mazinātu slogu attiecībā uz priekšlikumu iesniegšanu, ziņojumu iesniegšanas prasībām un rādītājiem. Šie pasākumi tiks apsvērti nākamajā daudzgadu darba programmā. Pētījumā tika arī apzinātas jomas, kurās valstu kontaktpunkti varētu uzlabot savu darbu, nodrošinot visās dalībvalstīs minimālos standartus attiecībā uz palīdzību, kā arī turpmāk izmantojot proaktīvāku pieeju. Programmas *LIFE* komunikāciju stratēģijai arī būtu labāk jāuzrunā sava mērķauditorija un labāk jāpasniedz savi galvenie vēstījumi, kas bija vērsti uz konkrētiem mērķiem un konkrētiem uzdevumiem, nodrošinot strukturētāku koordināciju starp dalībniekiem.

c) *Saskaņotība*

Pamatojoties uz sākotnējiem rezultātiem, programmas *LIFE* iekšējā struktūra ir saskanīga ar ES rīcībpolitikām un prioritātēm, un tā ir devusi iespēju risināt esošās un jaunās problēmas.

Ārējā pētījumā tika konstatēts, ka esošie projekti nereti dod ieguldījumu vairāk nekā tikai vienā prioritārajā jomā un tādēļ tiem ir kombinēta ietekme, kas veido sinerģijas. Piemēram, klimata pārmaiņu mazināšanas projekti bieži vien dod ieguldījumu tādās jomās kā pielāgošanās klimata pārmaiņām, daba un bioloģiskā daudzveidība, gaisa kvalitāte un resursu izmantošanas efektivitāte.

Programma *LIFE* ir veidota tā, lai tā papildinātu citas ES finansēšanas programmas.

Salīdzinot ar citām ES finansēšanas programmām, *LIFE* ir vienīgā programma, kuras ietvaros pirmā vieta ir atvēlēta rīcībai vides un klimata jomā: gadījumos, kad citas programmas pievēršas vides un/vai klimata jautājumiem, to darbības ir saistītas ar citiem vispārējiem mērķiem (piemēram, pētniecību vai lauku attīstību). Tas ierobežo iespējamo pārklāšanos.

Novērtējuma rezultāti apstiprināja, ka programmas *LIFE* un “Apvārsnis 2020” sekmē kopīgo mērķu sasniegšanu dažādos un — dažos gadījumos — viena otru papildinošos veidos. Pirmajos īstenošanas gados abas programmas darbojās, viena otru savstarpēji papildinot.

Programmai *LIFE* ir mehānisms, kas mudina *LIFE* projektus izmantot ar vidi un klimatu saistīto pētījumu un inovāciju rezultātus, kas iegūti “Apvārsnis 2020” un iepriekšējo pamatprogrammu darbības rezultātā. Šādā veidā var īstenot dzīvīgu un pavairot tās zināšanas un risinājumus, kas rasti, izmēģināti un ieviesti, pateicoties ES finansētām pētniecības darbībām.

Saistībā ar Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem Kopīgo noteikumu regulā ir atzīmēta papildināmība ar programmu *LIFE*, un šī papildināmība tiek sistemātiski pārbaudīta visos plānošanas dokumentos (partnerības nolīgumos un darbības programmās).

Kaut arī šajā agrīnajā visu programmu īstenošanas posmā nav viegli izvērtēt, vai un cik lielā mērā tas darbosies,

- gaidāms, ka papildus programmas *LIFE* investētajiem EUR 153 miljoniem integrētie projekti piesaistīs no citām ES programmām (ELFLA, ERAF, *INTERREG*, ESF, EJZF, "Apvārsnis 2020") vēl apmēram EUR 1,98 miljardus. Tas nozīmē, ka programmai *LIFE* ir izdevies veiksmīgi sasaistīt virkni ES finansējuma avotu desmit dalībvalstīs, kuras ir izvēlējušās īstenot integrētos projektus attiecībā uz dabas, gaisa, ūdens un atkritumu apsaimniekošanas vidiskajiem aspektiem, kā arī klimata pasākumu projektus saistībā ar zemes izmantošanu un pielāgošanās jautājumiem;
- daži pierādījumi liek domāt, ka šis mehānisms veids pagātnē labi darbojās attiecībā uz lauku attīstības un *INTERREG* projektiem, kas sākumā tika izmēģināti iepriekšējo *LIFE* programmu ietvaros.

d) Būtiskums

Pierādījumi liecina, ka programma *LIFE* ir rezultatīva un efektīva, strādājot ar galvenajām prioritātēm un palīdzot rast risinājumus saistībā ar jauniem izaicinājumiem, piemēram, ES bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, klimata un enerģētikas politikas satvaru laikposmam līdz 2030. gadam, kas rada vajadzību pēc ievērojamas inovācijas, Parīzes nolīguma īstenošanu, ES pielāgošanās stratēģijas iespējamo pārskatīšanu un aprītes ekonomiku.

No ārējā pētījuma rezultātiem izriet, ka, neskatoties uz to, ka programma *LIFE* piedāvā zemāku līdzfinansējuma daļu nekā citas programmas, tā atbilst plaša saņēmēju loka vajadzībām, kuri iesniedz priekšlikumus, lūdzot tos finansēt no šīs programmas. Jānorāda, ka programma *LIFE* dod iespēju pievērsties tādiem jautājumiem un problēmām, kurus citas programmas neaptver.

Ieinteresēto personu sniegtās atbildes liecina, ka bez programmas atbalsta tiktu īstenota vai sasniegta pavisam maza daļa no *LIFE* projektu veikuma. Kā intervijās uzsvēra projektu atbalsta saņēmēji, tas jo īpaši attiecas uz dabas aizsardzību un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, jo, izņemot *Natura 2000* tiešos maksājumus zemniekiem⁸, kuriem ir atšķirīgs tvērums un finansēšanas avoti, programma *LIFE* ir vienīgais specializētais finansējuma avots.

Ieinteresētās personas uzskata, ka, ja programmas *LIFE* darbība tiktu izbeigta, tas:

- mazinātu dalībvalstu spējas un dažos gadījumos apņēmību turpināt darbu pie ES mērķu sasniegšanas vides aizsardzības un klimata pasākumu jomā, kas varētu negatīvi ietekmēt arī nodarbinātību un ekonomisko izaugsmi;
- samazinātu atbalstu inovatīviem vides risinājumiem⁹.

⁸ Šos maksājumus finansē no ELFLA, un to mērķis ir "atlīdzināt zemniekiem apgrūtinājumus un ierobežojumus, kas noteikti *Natura 2000* teritorijās". Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005.

⁹ Pēc programmas *LIFE* projektu atbalsta saņēmēju domām šādā gadījumā "tiktu īstenots mazāks skaits inovatīvu izmēģinājuma jeb demonstrācijas tehnisko projektu, un īpaši samazinātos MVU inovācijas darbības vides jomā" un "izzustu atbalsts tādu risinājumu izstrādei, kas nepieciešami inovatīvu vides risinājumu sākotnējai izmēģināšanai pirms to komercializēšanas (riskā dalīšana)".

e) ES pievienotā vērtība

Pamatojoties uz ārējā pētījuma secinājumiem, paredzams, ka programma *LIFE* sniegs būtisku ES pievienoto vērtību, jo tā:

- nodrošina ES vides un klimata jomas tiesību aktu un politikas saskaņotību, kas sekmē to īstenošanu un izpildes uzraudzību;
- veicina efektīvāku apmaiņu ar zināšanām, nodrošinot platformu apmaiņai ar paraugpraksi un zināšanām par ES tiesību aktu un politikas īstenošanu. Programma *LIFE* nodrošina dalībniekiem visā ES iespējas mācīties vienam no otra pieredzes, tādējādi efektīvāk un praktiskāk risinot konkrētas vides un klimata problēmas;
- nodrošina augstu solidaritāti un atbildības sadalījumu, jo vides aktīvi, kas ir sabiedriskais labums, Eiropas Savienībā ir izvietoti nevienmērīgi;
- nodrošina labāku reakciju uz pārrobežu problēmām, ko dalībvalstis individuāli, visticamāk, nespētu atrisināt, un
- rada katalizatora un sviras efektu, novēršot sākotnējos šķēršļus ES vides un klimata politikas īstenošanai un jaunu pieeju izmēģināšanai to izvēršanai nākotnē.

Kaut arī galīgie rezultāti vēl nav pieejami,

- ir izveidoti rīki tādu projektu atlasīšanai, kuri sniedz atbilstīgāko ES pievienoto vērtību, un to pārbaudēm visos projekta dzīves cikla posmos;
- iepriekšējo novērtējumu rezultāti apstiprina programmas sniegto ES pievienoto vērtību, turklāt to apliecina arī sabiedriskajā apspriešanās aptaujāto personu lielākais vairākums.

f) Projekta ilgtspēja, ietekme un līdzšinēja reproducējamība

Programmas īstenošanas procedūras pievērš lielu uzmanību projektu ilgtspējai/reproducējamībai to dzīves ciklā.

Nesen veiktā pētījumā¹⁰ tika atklāts, ka pēc programmas *LIFE* finansējuma izbeigšanās finansiāli ilgtspējīgi¹¹ bija vidēji 83 % projektu. Šīs analīzes pamatā ir *LIFE+* projekti, un tajā nav ņemti vērā uzlabojumi pašreizējā programmā *LIFE*. Arī no aptaujā saņemtajām atbildēm izriet, ka *LIFE* projektu rezultātu demonstrācijas un pārnesamības potenciāls lielākajai daļai (78 %) projektu ir labs vai ļoti labs.

Sabiedriskās apspriešanas dalībniekiem arī tika uzdots jautājums par to, vai ar programmas *LIFE* palīdzību īstenotajiem projektiem ir bijusi pozitīva ilgtermiņa ietekme. Vairāk nekā 80 % respondentu atbildēja, ka projektiem bija mēreni vai ļoti pozitīva ilgtermiņa ietekme.

Tomēr apspriešanās atklājās, ka pēc ES finansējuma izbeigšanās projektus liedz turpināt tādi šķēršļi kā nepietiekami saņēmēju finanšu resursi un spējas/cilvēkresursi, kas nepieciešami, lai plānotu investīcijas (piemēram, iespējami aizdevumi). Ir novērots arī iesaistīto personu iniciatīvas trūkums, kā arī nepietiekama informācija un saziņa programmas ietvaros.

¹⁰ Ziņojums par programmas *LIFE* iepriekšējo, pašreizējo un turpmāko ieguldījumu nodarbinātībā un ekonomiskajā izaugsmē: programmas *LIFE* rezultativitāte un reproducējamība, *NEEMO*, 2016.

¹¹ Ar ilgtspēju saprot spēju turpināt projekta dzīves ciklā veiktās darbības vai īstenot turpmākus ar tām saistītus pasākumus, proti, projekta dzīvotspēju pēc *LIFE* finansējuma izbeigšanās — darbību turpināšanu vai turpmākus pasākumus nodrošina pats atbalsta saņēmējs, tā partneris vai saistību pārņēmējs.

Lai arī jaunā prasība projekta beigās izstrādāt plānus laikposmam pēc tam, kad būs beidzies *LIFE* finansējums, tiek uzskatīta par pozitīvu uzlabojumu, reproducējamības/ilgtspējas potenciālu varētu palielināt vēl vairāk, veicot visu projektu sistemātisku uzraudzību, lai apzinātu paraugpraksi un izmaksu samazināšanas pasākumus, un sniedzot visaptverošu individualizētu atbalstu daudzsološākajiem projektiem.

6. Secinājumi

Šis novērtējums ir sagatavots agrīnā programmas īstenošanas posmā: lielākajai daļai projektu ir vēl tikai jāsākas, un, ņemot vērā apstākli, ka programmas *LIFE* projektu vidēji ilgst no 4 līdz 5 gadiem, ir pabeigti tikai daži projekti. Pirmie reālie rezultāti ir gaidāmi 2019.–2020. gadā.

Tādēļ šajā novērtējumā galvenā uzmanība tika pievērsta: procesiem, kas izstrādāti, lai sasniegtu programmas mērķus, notiekošajām darbībām (piemēram, līgumiem vai projektiem, kuri jau ir saņēmuši finansējumu) un attiecīgā gadījumā — to gaidāmajiem rezultātiem.

Neskatoties uz šiem ierobežojumiem, veiktais neatkarīgais ārējais novērtējums sniedz diezgan lielu pārliecību, ka programma tiek īstenota pareizi.

Līdz šim savākie dati ļauj secināt, ka programma *LIFE*:

- ir vienīgā programma, kura primāri attiecas uz vides un klimata pasākumiem — citas programmas pievēršas vides un/vai klimata jautājumiem, tiecoties sasniegt citus vispārējos mērķus;
- ir elastīgs instruments, kurš finansē dažāda mēroga projektus un piesaista mazus, vidējus un lielus uzņēmumus, universitātes, pētniecības centrus, valsts un pašvaldību iestādes, pilsonisko sabiedrību un dažādas NVO. Kā nesen demonstrēja Eiropas Solidaritātes korpus¹², kurš pārrauga vienu konkrētu vides un klimata pasākumu kategoriju, ko finansē no programmas *LIFE*, programma *LIFE* spēj ļoti ātri reaģēt uz mainīgām politiskām un sabiedrības vajadzībām;
- reaģē uz esošajām vajadzībām un palielina savu efektivitāti. Programmas jaunās iezīmes, ko ieviesa ar šobrīd spēkā esošo programmas *LIFE* regulu, un it īpaši tās apakšprogramma, kas paredzēta darbībām klimata jomā (kas savos ikgadējos uzaicinājumos iesniegt priekšlikumus atļauj finansēt jaunas prioritātes), kā arī integrētie un spēju veidošanas projekti ir radījuši lielu ieinteresēto personu interesi, ko apliecina lielais saņemto pieteikumu skaits. Turklāt integrētie projekti ir piesaistījuši ļoti lielus papildu finanšu resursus, kas apliecina, ka programma labi pilda savu katalizatora lomu;
- ir atzīta tādu atbilstošu un kvalitatīvu pasākumu īstenošana, kuru ietvaros ņem vērā vietējās vajadzības, kuras ir atpazīstamas un kuras augstu vērtē sabiedrība un ieinteresētās personas visā ES;
- spēs nodrošināt izdevīgāko ekonomisko ieguvumu un līdz šim ir apliecinājusi savu tiešo un izmērāmo ietekmi, proti, uz emisiju un energopatēriņa samazināšanu vai uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, uzlabojot sugu aizsardzības statusu;

¹² [Sk. COM\(2016\)942 final. Programma LIFE palīdz](#) sniegt iespējas jauniešiem iesaistīties brīvprātīgajā darbā vides un klimata pasākumu jomā, piemēram, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā *Natura 2000* teritorijās, atmežošanas un meža ugunsgrēku novēršanā u. c.

- tiek augstu vērtēta saistībā ar ES pievienoto vērtību, jo tā nodrošina, ka ES vides un klimata jomas tiesību akti un politika tiek konsekventi īstenota visā Eiropas Savienībā. Ar tās palīdzību tiek risinātas arī tādas pārrobežu un starptautiskas problēmas, ko dalībvalstis individuāli, domājams, nespētu atrisināt. Tā ir nodrošinājusi labāku atbildības sadalījumu un veicinājusi solidaritāti attiecībā uz ES vides aktīvu pārvaldību un aizsardzību. Programma ir ES līmeņa platforma paraugprakses un demonstrācijas pasākumu apmaiņai;
- tai ir labas iespējas sniegt ieguldījumu ekonomikā:
 - stimulēt ES rūpniecības nozari turpināt pilnveidot videi draudzīgu tehnoloģiju spējas, kas ir viena no ES konkurētspējas priekšrocībām;
 - darboties “tuvāk tirgum” nekā citi fondi; demonstrēt risinājumus saistībā ar dabu, kurus iespējams izvērst tirgū plašākā mērogā vai citu fondu projektos, tādējādi veicinot zaļo nodarbinātību, un
 - atbalstīt ilgtermiņa ekonomisko dzīvotspēju un stabilitāti, veicinot ilgtspējīgu attīstību.

Dažas no nesenajām norisēm šajā politikas jomā, kas tika uzsāktas paralēli programmai, piemēram, aprites ekonomikas pakete, klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam līdz 2030. gadam, Parīzes nolīguma īstenošana un iespējamā ES pielāgošanās stratēģijas pārskatīšana noteiks ES ekonomikas attīstību nākamajās desmitgadēs;

- ir labi pārvaldīta, ko apliecina tās ļoti zems kļūdu rādītājs. Tas nozīmē, ka līdzekļi tiek izmantoti atbilstoši finanšu noteikumiem, vienlaikus sasniedzot izmērāmus rezultātus ar ievērojamu ietekmi uz vietas. To nodrošina pārraudzības sistēma, kas dod iespēju laikus pieņemt pārvaldības lēmumus.

7. Ieteikumi

Novērtējumā arī ir uzsvērti daži ieteikumi attiecībā uz uzlabojumiem. Tie ir šādi:

- jākoncentrējas uz esošajām un jaunām prioritātēm: aprites ekonomiku, klimata un enerģētikas politikas satvara laikposmam līdz 2030. gadam mērķu sasniegšanu, Parīzes nolīguma īstenošanu, ES pielāgošanās stratēģijas iespējamo pārskatīšanu, nepieciešamību īstenot dabas direktīvu mērķus, programmas 2030. gadam izpildi un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu pieejamo finanšu resursu robežās. Šīm prioritātēm pievērsīsies, precīzāk pielāgojot finansējumu katrai prioritārajai jomai;
- ņemot vērā, ka ne visi sākotnēji paredzētie un ierosinātie vienkāršošanas pasākumi tika iekļauti šobrīd spēkā esošajā programmas regulā, joprojām ir iemesls un vajadzība vienkāršot *LIFE* procedūras attiecībā uz dotācijām, it īpaši attiecībā uz priekšlikumu iesniegšanu un ziņojumu sniegšanu;
- komunikācijas stratēģijai ir nepieciešama aktīvāka un atsaucīgāka pieeja, lai labāk sasniegtu mērķauditoriju un labāk pasniegtu galvenos vēstījumus, kas ir vērsti uz konkrētiem mērķiem un konkrētiem mērķrādītājiem. Tai būtu jānodrošina strukturētāka koordinācija starp dalībniekiem;
- būtu jārada iespēja paaugstināt projektu reproducējamību un pārnesamību, novēršot šķēršļus, kas liedz turpināt darbības pēc projekta beigām (piemēram, nepietiekami finanšu resursi un cilvēkresursi/spējas, lai spētu plānot investīcijas), tādējādi sakopojot projektus investīcijām no citiem Savienības un privātā sektora avotiem;
- valstu kontaktpunktiem ir jāuzņemas lielāka loma, lai nodrošinātu minimālo apkalpošanas līmeni visās dalībvalstīs, un tiem jāklūst proaktīvākiem.

Šie programmas *LIFE* vidusposma novērtējuma konstatējumi tiks izmantoti, gatavojot nākamo daudzgadu darba programmu 2018.–2020. gadam un daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada.